באנקעט לכבוד עפענונג פון פרץ שול בודזשעט קאמפיין דעם זונטאג אין פרץ זאל

אנפאנג פונקט 7 אוונט

וועטער: קלאר און קיל

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

דאס אידישע ווארט

THE GATEWAY OF THE WEST

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאנג — 6.30. זון אונטערגאנג — 6.04.

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עטאבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאג

Vol. 20, No. 193. Winnipeg, Oct. 3, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

פרייטאג, יא' תשרי, תרצ"א.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY OCT 8 1930

באגנאדיקטער פיליפ האלזמאן מוז גלייך פארלאזן עסטרייך

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

ווין, אקט. 3 (איטא). — דער אידישער סטודענט האלזמאן, וועלכער איז באגנאדיקט געווארן און באפרייט געווארן פון געפענגעניש, מוז גלייך פארלאזן עסטרייך. אפילו א קורצער באזוך קיין ווין איז אים ניט דערלויבט געווארן.

ווי עס ווערט באהויפטעט, איז דאס דערפאר ווייל די רעגירונג וויל ניט אז דער האלזמאן סכסוך זאל אויף וועלכן ס'איז אופן אריינגעפלאנטערט ווערן אין דעם וואל קאמפיין וואס פאנגט זיך איצט אן. האלזמאנען איז דערווייל דערלויבט געווארן צו באזוכן אויף א קורצער צייט נאראן, וואו ער וועט באהאנדלט ווערן פון שווינדזוכט וואס ער האט געקראגן זיצנדיק אין טורמע. ביז זיין ארויספאר פון לאנד וועט ער אבער זיין אונטער'ן וואך פון דער פאליציי.

לארד סימפסאן וועט רעקאמענדירן אז בריטישע רעגירונג זאל אויסגעבן באדייטנדיקע סומען פאר אידישער איינוואנדערונג קיין ארץ-ישראל

אזוי זאגט פאראיס דעניעל האפקין, ארבעטער דעפוטאט, ביי ציוניסטישער פארזאמלונג

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

לאנדאן, אקט. 3 (איטא). — לארד סימפסאן וועט אין זיין באריכט רעקאמענדירן, אז די בריטישע רעגירונג זאל אויסגעבן א באדייטנדיקע סומע געלט צו דערמוטיקן די אידישע איינוואנדערונג קיין ארץ-ישראל, — האט דא דערקלערט דער ארבעטער דעפוטאט דעניעל האפקין, רייזנדיק לעצטע נאכט ביי א ציוניסטישער פארזאמלונג און פאראויסזאגנדיק לארד סימפסאנס רעקאמענדאציעס.

לארד סימפסאן וועט ווארשיינלאך אויך באריכטן, האט מר. האפקין געזאגט, אז ס'איז דא לאנד אין ארץ-ישראל פאר מער אימיגראנטן, און ער וועט צו דער זעלבער צייט מסתמא פארשלאגן נייע לאנד געזעצן, אזוי גוט ווי א געזעצגעבערישע קערפערשאפט.

מר. האפקין האט ווייטער באטאנט נאך אין וויטאלן פונקט פאר דער גרינדונג פון דער אידישער נאציאנאלער היים, וועלכן די רעגירונג מוז האבן אין זינען ווען זי גיט ארויס איר דערקלערונג וועגן איר ווייטערדיקער פאליטיק אין ארץ-ישראל, וואס ווערט דערווארטעט קירצלאך. דער פונקט איז, אז פאר דעם שוץ פון די קאלאניעס אין לאנד איז נויטיק א מאקסימאלע, ניט א מינימאלע קאלאניזאציע, מיט דער מיטארבעטערשאפט פון דער אידישער אגענטור.

עס איז אויך באזונדערס וויכטיק, האט מר. האפקינס געזאגט, אז די פאלעסטינער רעגירונג זאל גענוי וויסן די פאליטיק פון דער היימישער רעגירונג און זאל זיין גרייט זי דורכצופירן (אדער זי זאל רעזיגנירן.

ארבעטער קאנגרעס פאר ארץ-ישראל פאדערט אומבאשריינקטע אימיגראציע

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

בערלין, אקט. 3 (איטא).— גרויס בריטאניע האט ניט דערפילט אירע פארפליכטונגען צום אידישן פאלק און צו די ארבעטער אין ארץ-ישראל, און אלע אירע הבטחות האבן קיין ווערט ניט, אזוי לאנג ווי אומבאשריינקטע אידישע אימיגראציע קיין ארץ-ישראל ווערט ניט דערלויבט, — דערקלערט א רעזאלוציע אנגענומען פון דעם ערשטן וועלט קאנגרעס פאר'ן ארבעטנדיקן ארץ-ישראל, וועלכער האט געשלאסן זיינע זיצונגען ערב יום-כפור.

די רעזאלוציע דערקלערט אויך דאס פאלגנדיקע:

"א פרייע און אויטאנאם פאלעסטינער באפעלקערונג איז מעגלאך בלויז דורך א געמיינשאפטלאכן קאמף פון'ם אידישן און אראבישן ארבעטער קלאס קעגן די פאלשע באהויפטונגען פון'ם שאו באריכט, וועלכע זיינען געצויגן געווארן פון דריי אידן-פיינטלאכע קוואלן, — פון די בריטישע קאלאניאלע באאמטע, פון די אראבישע עפענדים און פון די קאמוניסטישע שונאים פונ'ם ציוניזם".

די רעזאלוציע גיט ווייטער צו, אז נאך מיליאנען מענטשן קאנען באזעצט ווערן אין ארץ-ישראל, אן שאדן צו די אינטערעסן פון דער איצטיקער באפעלקערונג.

—(::)—

אין קווינס טעאטער

די ערשטע פארשטעלונג אין קווינס טעאטער, נעכטן אוונט איז געשפילט געווארן פאר א געפאקטער הויז. דער גאנצער אנסאמבל האט זיך באטייליקט און איז גוט אויפגענומען געווארן פון דעם עולם.

היינט און מארגן וועט געשפילט ווערן "קעניגן פון מיין הארץ" אפערעטע אין דריי אקטן פון וו. סיגאל.

זונטאג אוונט וועט געשפילט ווערן דער ערשטער קאנצערט.

—(::)—

נייע אוניווערסיטעט געביידע ווערט באלד געבויט

א קאנטראקט פאר דעם געבוי פון דער נייער אוניווערסיטעט געביידע, ביים אגריקולטורעלן קאלעדזש, ווי אויך קאנטראקטן פאר באזונדערע ארבעטן ביי דער געביידע, זיינען נעכטן ארויסגעגעבן געווארן, און די ארבעט וועט זיך אנפאנגען גלייך.

די געביידע וועט געמאכט ווערן פון טינדאל שטיין, וואס איז אויפ'ן "טענדער" געוואוגן מיט 8 טויזנט דאלאר ביליגער ווי ציגל.

די נייע געביידע, די ערשטע פון דעם נייעם אוניווערסיטעט, איז באשטימט פאר די העכערע "ארטס" קלאסן.

—(:־:)—

מנורה געזעלשאפט האלט אפ ערשטע פארזאמלונג דעם זונטאג

די מנורה געזעלשאפט פון מאניטאבער אוניווערסיטעט וועט אפהאלטן איר ערשטע פארזאמלונג פונ'ם סעזאן דעם זונטאג, אקט. 5טן, פונקט 2.30 נ. מ., אין ציון זאל, ד. א. וו. געביידע.

מ. דזש. פינקלשטיין וועט זיין דער הויפט רעדנער און זיין טעמע וועט זיין "דער אידעאל פון אידישער געזעלשאפטלאכקייט." עס וועלן אויך דורכגעפירט ווערן מוזיקאלישע נומערן און טיי וועט סערווירט ווערן. אלע אידישע סטודענטן, מיטגלידער פון דער "מנורה" ווי ניט־מיטגלידער, זיינען העפלאכסט איינגעלאדן צו קומען.

—(::)—

קולט. געזעלשאפט וועט דורכפירן וועכנטלאכע פארומס

דער שטאט קאמיטעט פון דער אידישער קולטור געזעלשאפט האט באשלאסן איבערצונעמען דעם זאל פון פרץ־אינסטיטוט פאר יעדן זונטאג וואס ער וועט ניט זיין פארנומען, מיט'ן צוועק דורכצופירן דארטן וועכנטלאכע פארומס.

דער ערשטער פארום וועט דורכגעפירט ווערן אבער אין א פרייטאג, — איבעראכטאג פרייטאג, אקט. 10טן. דער אוונט וועט פארנומען ווערן מיט ש. דובנאווס יובילעי, און א ספעציעלע פראגראם ווערט פאר דעם צוועק צוגעגרייט.

דער צווייטער פארום וועט פארקומען זונטאג, אקט. 19טן, אין דער פארם פון א "לייוויק אוונט."

אנדערע אינטערעסאנטע פארום פלענער ווערן איצט אנגעצייכנט פאר שפעטער.

געזעלשאפטלאכער קאלענדאר

פרייטאג, אקטאבער 3

אלגעמ. פארזאמלונג פון יונגנט לינקע פוע"צ, 8.30 אוו., אין פרץ־אינסטיטוט.

שבת, אקט. 4טן

ארגאניזאציאנעלע גרינדונגס פארזאמ. פון הנוער־העובד, וואלן, פארוויילונג, 9 אוו., אין ציון זאל. איינטריט פריי.

זונטאג, אקטאבער 5

אלגעמ. פארזאמ., באריכט און וואלן ביי דער מאניטאבא פרי לאאן, 10.30 פרי, אין 239 מאניטאבא עווע.

פארזאמ. פון לינקע פוע"צ. איבערבליק איבער סעפטעמבער נומער "פרייע יוגנט" 2.30 נ.מ. אין פרץ־אינסטיטוט.

עלטערן פארזאמלונג אין דער נאציאנאל העברייאישער שול, 3 נ.מ. איינליטונג איבער געפלאנטע וויכטיקע אויסבעסערונגען פון י. קאבאקער.

מיטוואך, אקטאבער 8

אלגעמיינע פארזאמלונג פון מיטגלידער פון אשכנזי שול, 8 אוונט, אין שול.

שבת, אקטאבער 11

טאנץ אין תלמוד תורה זאל, אויפזיכט "הנוער העובד".

זונטאג, אקטאבער 12

טיי פון מוטער פאראיין ביי א. ר. פ. ט. שול ביי מרס. זארעצקי, 290 אבערדין.

בית-יתומים דירעקטאריום דערוויילט נייע באאמטע

ד. ספיוואק, פרעזידענט

די ערשטע ארגאניזאציאנס פארזאמלונג פון די דירעקטארן פון בית-יתומים איז אפגעהאלטן געווארן דינסטאג, וואו באאמטע זיינען דערוויילט געווארן.

מר. מעקס פינקלשטיין האט דערעפנט די פארזאמלונג מיט אן אויסדרוק פון דאנקבארקייט צו די פארזאמלטע און ער האט אנגעוויזן אויף דער ארבעט וואס ליגט פאר די נייע-דערוויילטע דירעקטארן.

"די נייע-דערוויילטע באורד", האט געזאגט דער פרעזידענט, "האט איצט די גוטע פריווילעגיע אנצופאנגען דאס יאר אן חובות. און איך בין צופרידן וואס עס איז אויסגעפאלן אויף מיין גורל איבערצוגעבן די אינסטיטוציע צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע אן וועלכע עס איז שולדן, אבער — עס דארף געמאכט ווערן יעדע אנשטרענגונג פון די נייע דירעקטארן אנצוהאלטן די אינסטיטוציע פריי פון חובות".

נאכדעם זיינען געמאכט געווארן נאמינאציעס פאר פרעזידענט. מרס. ראפאלסקי האט אין נאמען פון דער לײדיס סאסייטי געבעטן דעם פרעזידענט אנצוהאלטן זיין אמט ווייניקסטנס נאך אויף איין יאר. "מיר ווילן ניט האבן קיין וואלן, און מיר ווילן אויך ניט קיין נייעם פרעזידענט. איר האט אונז געפירט דריי יאר צייט, פירט אונז ווייטער", האט זי געבעטן. די דאזיקע נאמינאציע איז געשטיצט געווארן פון מ. א. גרעי און איז אויפגענומען געווארן מיט הארציקע אפלאדיסמענטן, אבער מר. פינקעלשטיין האט זיך אפגעזאגט.

די פאלגנדיקע זיינען נאכדעם נאמינירט געווארן פאר דעם פרעזידענט אמט: מר. ל. רייס, מ. א. גרעי, ד. קאהען, א. באראדיצקי, מ. דארפמאן און ד. ספיוואק. און נאכדעם ווי אלע האבן זיך צוריקגעצויגן איז מר. ד. ספיוואק איינשטימיק דערקלערט געווארן פרעזידענט.

מר. דוד ספיוואק איז ניט קיין פנים-חדשות אין דער ארבעט פון בית-יתומים. אין 1924 איז ער געווען פרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, איין יאר איז ער געווען וויצע-פרעזידענט און אכט יאר קאסירער. ער איז פון אלע יארן א טיכטיקער טוער פון דער דאזיקער אינסטיטוציע.

(שלוס אויף זייט 7)

"הנוער העובד" ארגאניזאציע געגרינדעט

אויפ'ן פארלאנג פון א הונדערט יוגנטלאכע וואס האבן זיך אינ'ם קאמפיין חודש גרופירט ארום דעם צייטווייליקן קאמיטעט פאר'ן "הנוער העובד", איז דא געגרינדעט געווארן א פערמאנענטע ארגאניזאציע פאר'ן הנוער העובד.

די אויפגאבן אירע זיינען: 1. א פארצווייגטע קולטורעלע טעטיקייט צווישן דעם יוגנט פון וויניפעג; 2. באטייליקונג אין ארבעטן פון א נאציאנאלן און ארבעטערישן כאראקטער; און 3. א פערמאנענטע פארבינדונג מיט'ן ארבעטער יוגנט אין ארץ-ישראל.

אינ'ם קאמפיין איז געשאפן געווארן $250, וואס איז אפגעשיקט געווארן קיין ארץ-ישראל. די ארגאניזאציע וועט האבן א פארזאמלונג מארגן (שבת) אוונט אין ציון זאל, וואו פלענער פאר ווייטערדיקער ארבעט וועלן אנגעצייכנט ווערן. א רעגיסטראציע פון מיטגלידער וועט ווערן און וואלן וועלן דורכגעפירט ווערן, און די פארזאמלונג וועט זיך פארענדיקן מיט א פארוויילונג.

אידיש פארנעמט גלייכן ארט מיט העברייאיש אין ת"ת פראגראם

די תלמוד-תורה פארוואלטונג בעט אונז פארעפנטלאכן:

אין אנקלאנג מיט דעם פארלאנג פון די עלטערן און אנערקענענדיק די נויטווענדיקייט אין א גרעסערער מאס פון אידישן לימוד אין ת"ת, האט דער לערער-ראט צוזאמען מיט'ן ועד-החינוך פון ת"ת באשלאסן, אז האלב פון דער צייט פון לימוד אין די ערשטע צוויי יאר פון די טאג-קלאסן זאל אפגעגעבן ווערן צו אידיש.

אויך אין די נאכט קלאסן ווערט איצט דער לימוד פון אידיש באדייטנד פארגרעסערט, און גאר גרויסע אויפמערקזאמקייט ווערט געגעבן צו דער אידישער שפראך און ליטעראטור. אין די אינגערע קלאסן וועט אויך געשיכטע געלערנט ווערן אין אידיש.

די עלטערן ווערן געבעטן צו קומען און באקאנען זיך גענויער מיט'ן נייעם פראגראם.

ל. גארפינקל באשטימט פאר "ראש המורים"

כדי די ארבעט פון די היגע תלמוד-תורות זאל זיין מער קאנצענטרירט און הארמאניש, האט די ת"ת פארוואלטונג צוזאמען מיט'ן לערער-ראט באשלאסן צו באשטימען דעם לערער מר. ל. גארפינקל פאר'ן ראש-המורים (עלטסטן לערער).

מר. גארפינקל איז גוט באקאנט אין וויניפעג ווי איינער פון די בעסטע לערער אין ת"ת.

אין די ת"ת קרייזן גייט לעצטנס אן אן אינטענסיווע טעטיקייט פאר דער אויסבעסערונג פונ'ם פראגראם און מעטאדן אין ת"ת. אין דער ארבעט באטייליקן זיך גלייך דער ראש-המורים מיט די לערער, און די אנדערע טוער אויפ'ן געביט פון אידישער דערציאונג.

י. ל. פרץ-שול בודזשעט עפנט זיך מיט באנקעט דעם זונטאג אוונט

ב. שעפס, פארזיצער פון בודזשעט קאמפ.

דער יערלאכער פרץ-שול באנקעט עפנט זיך אפיציעל מיט א יום-טוב'דיקער סעודה דעם זונטאג, אקט. 5טן, פונקט 7 אוו. (ווי אלע פרץ-שול אונטערנעמונגען, פאנגט זיך עס אן פונקט אין צייט), אין פרץ זאל.

אויסער דער סעודה, וועט דער עולם געניסן פון א שיינעם מוזיקאלישן פראגראם, אראנזשירט פון ב. שעפס, וועלכער איז פארזיצער פונ'ם בודזשעט קאמפיין.

דער צוועק פונ'ם קאמפיין איז צו שאפן צען טויזנט דאלאר, צו דעקן אלע דעפיציטן פון דער שול פאר'ן לויפנדיקן יאר. דאס איז דער איינציקער קאמפיין וואס די שול פירט דורך פאר'ן יאר.

כאטש אפיציעל פאנגט זיך דער קאמפיין אן מיט'ן באנקעט, זיינען די בודזשעט זאמלער שוין געווען טעטיק פאר די לעצטע עטלאכע טעג, און זיי וועלן פארזעצן זייער ארבעט א גאנצן טאג זונטאג.

—(::)—

"לייטישע" אידן האבן ניט וואס מורא צו האבן זאגט אנטיסעמיטישער עסטרייכישער קאנצלער

ווין, אקט. 3 (איטא).— קאנצלער וואוגאן, אנטיסעמיט, וועלכער האט איבערגענומען די רעגירונג נאך דער רעזיגנאציע פון שאבערס קאבינעט, פרובירט צו בארואיקן די אידישע וועלט וואס איז באאורגט פאר'ן גורל פונ'ם עסטרייכער אידנטום, וואס האט מורא פאר'ן איינפלוס פונ'ם אנטיסעמיטישן היימווער אויף דער נייער רעגירונג.

"מיין פראגראם איז — אן אלגעמיין פאטערלאנד און א קאמף קעגן דעם מארקסיזם, — האט דער קאנצלער דערקלערט. — "איך באגרים יעדן איינעם וואס, אויס רעליגיע אדער פאטריאטישע מאטיוון, שטייט צו צום קאמף קעגן די שונאים פון ווייטער געזאגט. — "לויטעט, אז יעדער טער קולטור פון אונזער פאלק".

"אונזער וואלק-פראגראם", — האט ער ווייטער געזאגט. — "לויטעט, אז יעדער בירגער איבערגעגעבן צו די אינטערעסן פון עסטרייך, זאל קריגן דעם רעספעקט פון זיינע מיטבירגער. די אבער וואס פארראטן אונז און אונזער איצטיקער שעה פון נויט, וועלן טייער באצאלן פאר דעם, צו וועלכן גלויבן זיי זאלן ניט באלאנגען".

—(::)—

ביים אידישן שאך-קלוב

מיטגלידער פון אידישן שאך קלוב זיינען געבעטן צו נעמען אין אכט דעם פאלגענדיקן נאטיץ:

שבת, דעם 4טן אקטאבער 8.30 אין אוונט, וועט זיך אנפאנגען דער טורנאמענט פאר דער "מרעמארי טראפי" מיט 3 פרייזן, וועלכע פארזיכערן אויך די מעגלאכקייטן פאר צווייט-קלאסיקע שפילער צו זיין צווישן די געווינער.

דער פרעזידענט דריקט אויס זיין האפענונג, אז ארום 30 מיטגלידער וועלן דאס מאל אנטייל נעמען, און בעט אלע מיטגלידער, צו קומען מארגן אוונט אין אידישן שאך קלוב.

די ענטפערס צו די צוויי פראבלעמען פונ'ם ראש-השנה נומער זיינען פאלגנדיקע:

פראבלעם נומ. 1: ד—ט 1; פראבלעם נומ. 2: ק—ש 6.

נ. פ. הכנסה אין שטאטן 430 טויזנט דאלאר

ניו־יארק, אקט. 3 (איטא).— די אמעריקאנער ציוניסטן האבן ביינעטראגן די סומע פון 430 טויזנט דאלאר צום יערלאכן בודזשעט פונ'ם נאציאנאל-פאנד פאר דעם פארגאנגענעם אידישן יאר תר"צ, לויט א באריכט אויף דער ערשטער פארזאמלונג פונ'ם ניי-דערוויילטן נאציאנאל-פאנד-דירעקטאריום.

נייע "קאר פעירס" גייען אריין אין קראפט דעם מאנטאג פרי

די נייע "קאר פעירס" אויף די וויניפעגער טראמווייען גייען אריין אין קראפט דעם מאנטאג פרי, אקט. 6טן.

די נייע "פעירס" זיינען אין קורצן: קעש פעיר, 10 סענט; 2 טיקעטס פאר 15 סענט, — זיי זיינען גוט צו יעדער צייט. דער דאזיקער טאריף איז געמיינט געווארן פאר די וואס באנוצן זיך מיט'ן טראמוויי בלויז צופעליק.

פאר די וואס פארן שטענדיק, זיינען דא ספעציעלע וועכנטלאכע קארטלאך, — זיי זיינען אבער גילטיק בלויז פאר דער וואך וואס זיי זיינען גענומען, און פאר בלויז איין פערזאן צו דער זעלבער צייט. אזא קארטל, מיט זיבן בילעטן, קאסט 50 סענט, און מיט 15 — 75 סענט. און ווען די בילעטן פונ'ם קארטל זיינען אויסגענוצט, קאן דערנאך דער האלטער פונ'ם קופאן, ציינגדיק עס צום קאנדוקטאר, פארן פאר בלויז 5 סענט יעדן מאל ביז צום סוף וואך.

דער "פעיר" צווישן די שעה'ן פון 9.30 פרי ביז 12 מיטאג וועט זיין 5 סענט פאר יעדן איינעם. ווי נאר אבער דעם קאנדוקטארס זייגער ציינט 12, ווערט שוין דער "פעיר" דער געוויינלאכער.

קינדערשע בילעטן (פאר קינדער ביז 16 יאר) פארבליבן ווי געווען, 8 פאר 25 סענט. א קינד אן א בילעט דארף צאלן 5 סענט.

די וואך הייבט זיך אלעמאל אן מאנטאג און ענדיקט זיך זונטאג 12 ביינאכט.

רומענישע רעגירונג שאצט אונטער אידישן שאדן אין באלאנטשענא

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

טשערנאוויץ, אקט. 3 (איטא).— גרויסע אנטוישונג הערשט אין די אידישע קרייזן פון באלאנטשענא צוליב דעם באשלוס פון דער ספעציעלער קאמיסיע געשיקט אהין פון דער רומענישער רעגירונג צו באשטימען דעם שאדן וואס די דארטיקע אידן האבן געליטן פון די אנטי-אידישע אויסברוכן.

בעת די אידן האבן אנגעגעבן א חשבון פון שאדנס אויף צוויי מיליאן לעי, האט די קאמיסיע אפגעשאצט דעם שאדן בלויז אויף 200 טויזנט לעי. דאס וועט עס מאכן באקוועם פאר דער רומענישער רעגירונג צו דעקן דעם שאדן, גלייכצייטיק ניט העלפנדיק די אידן פון שטאט צוריק אויסצובויען זייערע חרוב'ע געשעפטן און היימען.

אגב - אורחא

פון מארק

שמועסן איבער טאג-פראגעס

טשעפעט זיך ניט מיט קיין אידן!— די מאדערנע ציוויליזאציע און די אידן. — פרץ-שול בודזשעט. — אונזער אומגליק אין אונזער גליק. — מיר קאנען זיך פארלאזן נאר אויף זיך אליין.

אידן קאנען ניט פארטראגן קיין קריטיק. דאס איז א כאראקטעריסטישער אידישער שטריך.

גאט זאל אייך אפהיטן פון אנהויבן זיך מיט אידן. ווען איר שרייבט א רעצענזיע וועגן אידישן טעאטער, מוזט איר לויבן אלץ און אלעמען אין הימל אריין. ווען איר קריטיקירט א אידיש בוך, מוזט איר באצייכענען דעם שרייבער ווי איינעם פון די גרעסטע זשעניעס אין דער וועלט ליטעראטור. ווען איר שרייבט א באריכט וועגן א מיטינג פון חברה אנשי-אוהבי בצע, פארגעסט ניט, למען-השם, באצייכענען זי ווי א "נאבעלע אינסטיטוציע", און דערמאנט חלילה ניט מיט א ווארט די פעטש און די סקאנדאלן . . .

און אזוי כסדר, — וועגן אידן מוז מען תמיד רק ריידן אז זיי זיינען שיין און פיין, און פארמאגן אלע בעסטע מעלות און קיין שום חסרונות.

נו, האט פריינט איש-הורוויץ פארוואלט זיך אויסצורעכענען א צעטל אידישע חסרונות, — אמת'ע און אביסל פארגעשטעלטע, — האט אים שוין קיין צרות ניט געפעלט, סיי מצד דעם שרייבער פון די שורות בעצמו ובכבודו, און סיי מצד אנדערע ארטיקלען-און-בריוו-שרייבער . . .

* * *

און כדי צו געפינען נאך מער חן אין די אויגן פון מיינע לעזער, וועל איך דא זאגן נאך א גוט ווארט וועגן אידן, — אירעו זיינען זיך מחיה, ווען מען ווייזט זיי וואס פאר גרויסע מענטשן זיי האבן . . .

די צייטונגען האבן אנומלט באריכטעט, אז אין דער נייער פיר-מיליאן-דאלארדיקער אריסטאקראטישער קירך אין ניו־יארק, וואס איז די טעג דערעפנט געווארן, זיינען אויסגעקריצט געווארן די בילדער פון די גרעסטע גייסטער פון דער וועלט געשיכטע.

זיי זיינען איינגעטיילט אין באזונדערע גרופן, אין דער שפיץ פון וועלכע עס שטייט יעזוס, באשטראלנדיק זיי מיט דעם געטלאכן גייסט.

אין יעדער גרופע פארנעמען אידן זייער א חשוב'ן ארט: צווישן די גרויסע געזעצגעבער — משה; צווישן די גרעסטע פילאזאפן — שפינאזא; די אפאסטאלן — אלע אידן, און צווישן די גרעסטע וויסנשאפטסלייט — אלבערט איינשטיין.

אגב איז איינשטיין דער איינציקער לעבעדיקער מענש צווישן די בילדער. ער איז דער איינציקער פון דעם דור, וואס איז אנערקענט געווארן צו זיין א היסטארישע וועלט-פיגור.

און אין שפיץ פון אלעמען — יעזוס, ווידער טאקע מזרע היהודים.

נו, זעט ניט אויס, אז די גאנצע מאדערנע ציוויליזאציע איז עפעס א אידישע מאכערייקע, אז אך און ווי די אנטיסעמיטן ?

און זעט עס ניט אויס, אז אידן פארנעמען נאך א נישקשה'דיקן ארט אין דער גייסטיקער וועלט אפילו ביי היינטיקן טאג ?

* * *

די י. ל. פרץ-שול האט דאס יאר אן ערך די זעלבע צאל קינדער, וואס לעצטן יאר, — דאס הייסט, כמעט די פולע צאל וואס זי איז בכח אריינצונעמען אין אירע פיר-ווענט.

זי האט, הייסט עס, ניט געליטן פון קיין קאנקורענץ, ווי אימעצער האט געהאפט....

אבער פונ'ם קריזיס ליידט זי יא. איר רעגולמעסיקע הכנסה וועט דאס יאר זיין קלענער, ווי לעצטן יאר, בעת אירע הוצאות זיינען געוואקסן, באזונדערס א דאנק דעם, וואס זי האט אנגעשטעלט דריי נייע הויך-קוואליפיצירטע לערער, מיט א סך וויסן און לערערישער דערפארונג, און דערפאר — בעסער באצאלטע.

דאס מיינט, אז זי מוז שאפן דורך דעם בודזשעט קאמפיין וואס עפנט זיך דעם זונטאג מער געלט, ווי ווען ס'איז פריער אין די פריערדיקע יארן.

* * *

מיר באקלאגן זיך אפט אויף אונזער לאגע, וועלכע דערלויבט אונז ניט צו קריגן די מיטלען פאר אונזערע געזעלשאפטלאכע ארבעטן, ווי אלע פעלקער מיט נארמאלע לעבנס, דורך צוואנג-שטייערן.

און מיר זעט עס אפט אויס, אז דערמיט שטייען מיר העכער פון אלע אנדערע פעלקער.

האט זיך טאקע ביי אונז אנטוויקלט דערפאר א שטארקער געפיל פון אחריות פונ'ם יחיד פאר'ן כלל, בעת ביי די אומות העולם, וואו יעדער יחיד קאן זיך פארלאזן אויף דער מלוכה זי זאל זיך זארגן פאר'ן כלל, איז דער דאזיקער געפיל פון פערזענלאכער אחריות שטארק פארטעמפט געווארן.

דאס דערקלערט אפשר אמבעסטן דעם פענאמען, וואס דאס אידישע פאלק, אן א לאנד, האט דערלעבט צו א סך א טיפערן עלטער, ווי א סך פון די גליקלאכע מלוכות וואס האבן געפירט א נארמאל מלוכה לעבן.

און דער פאקט איז, אז אידן צאלן א סך מער פרייוויליקע שטייערן פאר געזעלשאפטלאכע נויטן, ווי אנדערע פעלקער דורך מלוכה-צוואנג.

* * *

די צייטן זיינען איצט שלעכט, אבער דאס מיינט, אז די געזעלשאפטלאכע אינסטיטוציעס נויטיקן זיך אין מער שטיצע, ווי אין גוטע צייטן.

דער געפיל פון אידישער פערזענלאכער אחריות פאר'ן כלל דארף ווירקן, אז די פרץ-שול זאל דאס יאר דוקא קאנען שאפן א גרעסערע סומע אין איר בודזשעט קאמפיין, ווי אין די גוטע יארן.